

ARAŞTIRMA / ARTICLE

STK'ların Yerel Kapasite Geliştirmede ve Yerel Kalkınmada Rolü; Antakya Örneği

The Role of NGO's in Improving Local Capacity and Local Development; The Case of Antakya

Kezban Becerikli,¹ Bilge Armatlı Köroğlu²

¹Bozok Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yozgat

²Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara

ÖZ

Son dönem yerel kalkınma yaklaşımlarında, yönetim tartışmalarına da referansla aktör odaklı açıklamalar öne çıkmaktadır. Yerel kalkınma aktör odaklı ele alındığında yerelin kalkınmasında aktörlerin kapasitesine dayalı bir kapasite geliştirme sorunsalı ile karşılaşılmaktadır. Aktör odaklı yerel kalkınma yaklaşımlarında sivil toplumun da temsilcisi olarak görülen STK'lar temel aktörler arasında düşünülmektedir. Makalenin amacı yerel kalkınmanın temel aktörlerinden STK'ların yerel kalkınmadaki rolünü ve yerel kapasite geliştirmedeki etkinliğini ortaya koymaktır. Makalenin temel araştırma soruları; (1) STK'lar kendilerini ve diğer STK'ları yerele katkı konusunda nasıl algılamaktadır? (2) Hangi STK özellikleri ve STK yönetici özellikleri yerel kapasite geliştirme düzeyinde belirleyicidir? (3) STK'lar hangi alanlarda yerel kapasiteyi geliştirmek üzere proje yapmaktadır? olarak formüle edilmiştir. Araştırma sorularına yanıt aramak için STK sayısı Türkiye ortalamasının üzerinde olan Antakya araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Alan araştırmasında Antakya Merkez İlçede faaliyet gösteren 80 STK yöneticisi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları STK özelliklerinin (büyüklük, kuruluş yılı, etki alanı) STK'ların yerele katkı düzeyi üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını, ancak STK yönetici özelliklerinin STK özelliklerine

ABSTRACT

In recent local development approaches, the actor-oriented approaches come to the agenda with reference to governance debates. When local development is addressed actor-oriented, it faces a problem of capacity building rising from the limits of the actors' capacity. In actor-oriented local development approaches NGOs, as representatives of civil society, are among the main actors. The aim of the paper is to demonstrate the role and the effectiveness of NGOs in local development and local capacity building. The main research questions of the paper are formulated as: (1)How do NGOs perceive themselves and other NGOs at contributing to the locality? (2)Which NGO characteristics and NGO manager characteristics determine the level of local capacity development? (3)In what areas do NGOs conduct projects to improve local capacity? In order to search for answers to the research questions, Antakya is determined as the research area, the number of NGOs of which is above the Turkey's average. In the field research, in-depth interviews were conducted with 80 NGO managers operating in Antakya Central District. The results of the research reveal that the NGO characteristics (size, establishment year, domain of influence) do not make a meaningful difference on the level of contribution of NGOs. Nevertheless, the

Bu makale Kezban Konuç (Becerikli) tarafından Doç.Dr. Bilge Armatlı Köroğlu danışmanlığında 2015'de Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlanan "Yerel Ekonomik Kalkınma ve Yönetişim: Antakya Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Geliş tarihi: 20.11.2016 Kabul tarihi: 12.06.2017
Online yayımlanma tarihi: 13.06.2017
İletişim: Bilge Armatlı Köroğlu.
e-posta: bilgeakoroglu@gmail.com

göre daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Antakya'da STK'lar kendilerini yerel kalkınma ve kapasite geliştirme alanında son derece önemli aktörler olarak tanımlamakta ve yerele karşı kendilerini sorumlu görmektedirler. Sosyal sermaye ve insan sermayesinin gelişimi, yerel kaynakların ve değerlerin sürdürülmesi, sosyal-kültürel ve fiziki yapının güçlenmesi alanları STK'ların projeler aracılığı ile yerele katkı alanları olarak saptanabilmektedir. Araştırma bulguları yerel kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinde yol gösterici olabilecek niteliktedir.

Anahtar sözcükler: Antakya; STK; STK projeleri; yerel kalkınma; yerel kapasite geliştirme.

characteristics of NGO managers are more determinative on the level of contribution of NGOs. NGOs in Antakya, define themselves as very important actors in local development and local capacity building, and see themselves responsible for the locality. Social capital and human capital development, sustainability of local resources and values, and strengthening of social-cultural and physical structure can be determined as main fields of contribution of NGOs' projects. The findings of the research can guide the development of local development strategies.

Keywords: Antakya; NGOs; projects of NGOs; local development; local capacity building.

I. Giriş

1990lardan sonra yerel kalkınma kavramı yönetim kavramıyla birlikte ele alınmaya başlanmış, yerel kalkınmada aktör odaklı açıklamalar önem kazanmıştır. Bu çerçevede yerel kalkınmayı sağlamanın sorumluluğunun hangi coğrafi düzeyde kimin tarafından yüklenileceği konusu gündeme gelmektedir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) temel özellikleri, hedef grupları, faaliyetleri ve yaptıkları projeler ile yerel kalkınmanın ve yerel kapasite geliştirmenin temel aktörleri olarak görülmektedir. Projeleri aracılığı ile STK'lar yerel halkı birlikte üretme sürecine katarak uzun soluklu ve karmaşık bir süreç olan yerel kapasite gelişimine destek sağlamaktadır.

Makalenin amacı, yerel kalkınmanın temel aktörlerinden görülen STK'ların yerel kalkınmadaki rolünü ve yerel kapasite geliştirmedeki etkinliğini ortaya koymaktır. Makalenin temel araştırma soruları; (1) STK'lar kendilerini ve diğer STK'ları yerele katkı konusunda nasıl algılamaktadır? (2) Hangi STK özellikleri ve STK yönetici özellikleri yerel kapasite geliştirme düzeyinde belirleyicidir? (3) STK'lar hangi alanlarda yerel kapasiteyi geliştirmek üzere proje yapmaktadır? olarak formüle edilmiştir.

Makalenin alan araştırmasının gerçekleştirilmesi için STK sayısı Türkiye ortalamasının üzerinde olan ve tarihi, kültürel geçmişi, kültürel çeşitliliği ile STK'ların gelişimi için uygun ortamı sağlayan Antakya Merkez İlçe araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Alan araştırmasında Antakya Merkez İlçe'de yer alan 611 STK'dan %13 örneklem büyüklüğü ile 80 STK ile derinlemesine görüşme yapılmış, yapılan görüşmelerde kuruluştaki en yetkili kişi ile görüşülmesi hedeflenmiştir. Araştırma sorularını yanıtlatabilmek için alan araştırmasında kullanılan anket formu; STK'ların ve STK yöneticilerinin temel özelliklerini, STK'ların yaptıkları projeleri, STK'ların kendilerini ve diğer STK'ları yerel kalkınma sürecinde nasıl değerlendirdiğini içermektedir.

Makale beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü izle-

yen 'Yerel kalkınma ve yönetiminde STK'ların rolü' başlıklı ikinci bölümde yönetim, yerel kalkınma, STK'lar ve yerel kapasite geliştirme kavramları ilişkili olarak tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde alan araştırmasının yöntemi sunulmaktadır. Dördüncü bölümde alan araştırması sonuçları 'Antakya'da STK'ların ve STK yöneticilerinin temel özellikleri', 'Yerele katkı düzeyi konusunda STK'ların kendilerini ve diğer STK'ları algısı' ve 'STK'ların yerel kapasite geliştirme düzeyi; STK proje çalışmaları' alt başlıkları altında tartışılmaktadır. Sonuç bölümünde, bulguların genel değerlendirmesi, bulguların genellenebilirliği ve bu çalışmanın yapamadığı yeni çalışmaların neler olabileceği yer almaktadır.

2. Yerel Kalkınma ve Yönetimde STK'ların Rolü

Son otuz yılda dünyada yaşanan gelişmelerle birlikte yerel kalkınmanın önde gelen aktörü olan devletin rolü değişmekte ve yerel kalkınma kavramı yönetim kavramıyla birlikte ele alınmaktadır. Yönetim kavramının gelişmesini zorlayan etkiler devletin küçülen rolü ile sınırlı kalmamakta, ekonominin denetlenebilirliğinin azalması, artan sınır ötesi ilişkiler, üretimin ve tüketimin küreselleşmesi bu etkiler arasında sıralanabilmektedir (Stoker, 1998; Eraydın, 2007). Bilgi teknolojilerinin etkisiyle gelişen küresel ağlar, aktörler arası ilişkilerin değişmesine aracılık etmekte ve yerel kalkınmayı sağlamanın sorumluluğunun hangi coğrafi düzeyde kimin tarafından yüklenileceği konusu gündeme gelmektedir. Bu çerçevede devletin tek güçlü aktör olarak yönetimi, yerini çok sayıda uluslararası kuruluş, devlet, STK gibi aktörlerin karşılıklı etkileşimiyle ortaya çıkan bir yönetime bırakmaktadır (Tekeli, 2012:197). Yönetim sisteminde rol alan aktörlerin farkındalığı ve sorumluluk almaya hazır olması da aktör odaklı yerel kalkınmanın başarısında kilit olarak görülmektedir (Tekeli, 2008).

1990 sonrasında yaşanan küreselleşme, piyasalarda liberalleşme ve yönetime yapılan vurgunun artması yerelden küreselle çok düzlemli sistemde yerel değerlerin ve yerel aktörlerin

öneminin artmasına neden olmakta, yerel aktörler aracılığıyla yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi hedeflenmektedir (Stein, 2001). Bu çerçevede yerel kalkınma yerel aktörlerin aktif rol almaları ve yerel dinamiklerin kullanılması üzerine temelendirilmektedir. Küresel dönüşümler, neo-liberal ekonomik sistem yerel kalkınmada yeni aktörler ve ortaklıkların önemini arttırırken, yeni aktörlerin kalkınmada aktif rol alması bir ölçüde serbest piyasa mekanizmasının maskelenmesini sağlamakta, ekonomik ve sosyal yeni bir düzen oluşmaktadır (Murray ve Overton, 2011). Dünyada farklı deneyimlerde, kamu harcamalarındaki düşüş, devletin sunduğu hizmetlerdeki azalma yeni sistemin işlerliğini sağlayan kanallar olarak STK'ların öne çıkmasına yol açmış ve STK'lar özellikle yerelde kalkınmanın önemli aktörleri haline gelmiştir (Banks ve Hulme, 2012).

Yeni ekonomik sistemin işleme yönünde ekonomi ve demokrasi stratejilerinde olumlu sonuçların alınması büyük ölçüde STK'ların performansına bağlanmaktadır (Kamat, 2013). Yaşanan temel gelişmeler STK'ların kapasitesini ve yapabilirliklerini de etkilemiş; çok sayıda örnekte STK'ların ölçeğinin büyümesine, sayılarının artmasına, daha karmaşık bir yapıya kavuşmalarına ve uluslararası yardım ve mali fonlara daha kolay ulaşabilir olmalarına neden olmuştur (Banks ve diğ., 2015).

Keyman'a (2005) göre sivil toplum, devlet ile aile arasında kalan sivil toplumsal sorunları çözmeye dönük bir kamusal tartışma alanıdır. Sivil toplumun en önemli unsuru da STK'lardır. STK alanı, siyasi otoritenin baskısından uzak, kamusal alanda etkisi olan toplu girişimler alanı olarak tanımlanabilmektedir (Tekeli, 2012:51). Sivil toplum kuruluşlarının temel özellikleri arasında; gönüllülük, örgütlülük, kar amacı gütmeme, kamu yararı gözetme ve en önemlisi de belli bir konuda uzmanlaşma ilk sıralarda yer alacak özelliklerdir. Kalkınmanın önemli aktörleri olarak görülen STK'ların karşı karşıya oldukları zorluklar da bulunmaktadır. Zayıf toplumsal kökler, sosyal dönüşümde zayıf etki, toplumsal kabul görmeme, ulusal ve uluslararası politik ortam STK'ların baş etmek zorunda kaldıkları son yirmi yılın zorlukları olarak sıralanabilmektedir (Kamat, 2013). STK'lar bu zorlukların üstesinden gelebilmek için hizmet sunumunda farklı coğrafi düzeylerde işbölümü yapma yoluna gitmektedir. (Banks ve diğ., 2015). Denilebilir ki coğrafi olarak; yerelden, küresele farklı düzeyler arasında ve kurumsal olarak; devlet, sivil toplum, piyasa arasında STK'lar köprü oluşturmaktadır.

STK'ların devlet, sivil toplum, piyasa arasında köprü oluşturma çabası toplumun kendi kendine organize olabileceği kapasitesine dayanmaktadır ve yerel yönetim süreçlerinde belirleyici niteliktedir (Ataöv ve Eraydın, 2011). Yerel yönetim süreçleri, kamu-özel sektör ortaklığı ve STK'larla ortaklık kamu kurumlarının faaliyetlerinde kontrol mekanizması rolü de görebilmektedir. Kontrol mekanizması olma rolünün ötesinde STK'lar yerel yönetimlerin, devletin hizmet sunumunda geri çekildiği belli başlı hizmet sunum alanlarında rol alarak, yerel

kalkınmada doğrudan söz sahibi olmaktadır (Mercer, 2002). STK'ların faaliyetleri ile ana hizmet sağlayıcıların rolünü üstlendikleri alanlar (UNESCO, 2009); çevre, temizlik, eğitim, kültür, sanat, tüketicinin korunması, imar, doğal afetler ve trafik alanları olarak sıralanabilmektedir.

Hizmet sağlayıcı olmalarının ötesinde demokrasinin temel aktörleri olmalarıyla (Mercer, 2002) da ilişkili olarak yerel kapasite geliştirme alanında STK'lar önemli bir yere sahiptir (Banks ve Hulme, 2012; Nikkhah ve Redzuan, 2010). STK'ların yüksek uyum sağlama kapasitesi, faaliyetlerinin çeşitliliği, yerel ortaklıklarda etkin rol alması da yerel kapasiteyi geliştirmede etkilidir (UNESCO, 2009). Kapasite geliştirme 1990larda proje kültürünün gelişmesinin ve bu yönde kurulan ortaklıkların temel amacı olarak görülmektedir (UNDP 1996). Kapasite geliştirme kurumsal gelişme, insan sermayesinin gelişmesi, kurumsal güçlenme kavramlarıyla da ilişkilendirilmektedir. Yapabilirliklerin geliştirilmesine dayalı ve dolayısı ile uzun süreli ve içsel bir süreç olan kapasite geliştirmede proje yapabilir olmak, projeye dahil olmak gelişimin temel yollarından biri olarak görülmektedir (Eade, 2007). STK'ların proje üretme ve yürütme sürecinde kamu kurumlarından daha verimli çalışabilmeleri de yerel kalkınma ve kapasite geliştirmede avantajlı ve başarılı görülmelerine neden olmaktadır (Nikkhah ve Redzuan, 2010).

STK'lar kapasite geliştirme faaliyetleri ile yerel kalkınmadaki etkilerini sürekli bir hale getirerek, yardım kurumlarından da farklılaşmaktadır. Yardım kurumları ihtiyaç duyulan finansal desteği /malı doğrudan ihtiyaç sahibine ileterek, sorunu geçici olarak gidermektedir. Ancak STK'lar ve hedef gruplar arasında proje süreçlerinde birlikte üretmek, bu süreçte sorumlulukları ve riski paylaşmak aktörlerde kalıcı ve olumlu değişime neden olmaktadır (Eade, 2007). Diğer bir deyişle STK'lar kapasite geliştirme aracılığı ile yerel kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Farkındalığı geliştirmek, projelere katılım motivasyonunu arttırmak, bu yolla yerel kapasitenin gelişmesi ve kalkınmaya yönelik projeler aracılığı ile yerel yaşam kalitesinin yükseltilmesi STK'lar için önemli bir yol haritasıdır (Banks ve diğ., 2015).

STK'lar temel özellikleri, hedef grupları, faaliyetleri ve yaptıkları projeler ile yerel kalkınmanın ve yerel kapasite geliştirme sürecinde STK'ların yerele katkı türleri ve düzeyleri buldukları coğrafyaya, o yerelde yer alan diğer aktörlere göre de önemli farklar sunmaktadır.

3. Alan Araştırmasının Yöntemi

Yerel kalkınmanın temel aktörlerinden olan STK'ların yaptıkları projeleri, yerel kapasite geliştirme düzeylerini ve kendilerini yerel kalkınma sürecinde nasıl algıladıklarını ölçmeyi amaçla-

yan makalede alan araştırması alanı olarak birçok medeniyete ev sahipliği yapan Antakya Merkez İlçe belirlenmiştir. Antakya, tarihi kültürel geçmişi ve günümüze kadar sürdürdüğü kültürel çeşitliliği ile sosyo-kültürel; stratejik/lojistik konumu ve verimli tarımsal çeşitliliği dolayısıyla da ekonomik anlamda önemli kentlerimizden biridir (ATSO, 2006; Karaaslan, 2005). Ayrıca Antakya'nın dinamik bir kültürel çeşitliliğe sahip olması ve yüzlerce yıldır birlikte yaşama becerisini geliştirmesi STK'ların da gelişmesinde etkili olmuştur.

Alan araştırmasının temel aktörü Antakya Merkez İlçe'de faaliyet gösteren STK'lardır. Saha çalışmasında STK yöneticileriyle derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirilmesi için STK listelerine ihtiyaç duyulmuş ve Antakya'daki STK listelerine farklı kurumlardan ulaşılmaya çalışılmıştır. Dernekler ve sendikalara ilişkin veriler Hatay Dernekler İl Müdürlüğü'nden; Vakıflara ilişkin veriler Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır. Meslek odalarının sayılarına tek bir listede ulaşamadığı için oda sayılarına ilişkin verilere Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği Başkanlığı (HESOB), Hatay Valiliği ve TMMOB web sitelerinden ulaşılmıştır. Elde edilen STK listeleri doğrultusunda 2014 yılı itibarıyla Hatay İli'nde toplam 1575 STK olduğu görülmekte ve bu STK'ların en yüksek oranla (611 STK, %38,8) yer aldığı ilçenin Antakya Merkez İlçe olduğu tespit edilmektedir.

Antakya Merkez İlçe'de yer alan 611 STK'dan %13 örneklem büyüklüğü ile 80 STK ile görüşme yapılmıştır. Alan araştırmasında STK'lar kuruluş amacı ve faaliyetleri açısından dernek, vakıf, sendika ve meslek odası olarak ele alınmıştır. Dernek ve vakıflar pek çok çalışmada STK olarak değerlendirilmekle birlikte, meslek odaları ve sendikaların STK olmadığı yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır (DDK,2009). Ancak sendikaların ülkemizde en yaygın formel örgütlenme biçimleri olarak işçi-işveren sendikaları şeklinde örgütlenmelerinin yanı sıra meslek odalarının da mesleki dayanışma ve yardımlaşma amacıyla kurulma nitelikleri dikkate alınarak çalışma kapsamına dahil edilmesi uygun bulunmuştur.

Alan araştırmasında örneklem belirlenmesinde dernek, vakıf, sendika ve meslek odalarının farklılaşan nitelik ve yapıda olmaları katmanlı örnekleme tekniği kullanılmasında etkili olmuştur. Üzerinde çalışılan evren özellikler yönünden heterojen olduğunda tabakalı örnekleme tekniği evrenin daha güçlü temsil edilmesine yardımcı olmaktadır. Antakya'da derneklerin evren içindeki ağırlığının %79,9 gibi yüksek bir orana sahip olması çalışmada ele alınan diğer STK türlerinin örnekleme hiç dahil olamama riskini doğurmaktadır. Alan araştırmasında ele alınan her bir STK türü için %10 örneklem büyüklüğünün altına inilmemiştir. Görüşülen 80 STK'nın 59'u dernek (%12,1 örneklem oranı), 9'u sendika (%20,5 örneklem oranı), 6'sı meslek odası (%10,9 örneklem oranı) ve 6'sı vakıf (%25,0 örneklem oranı) kuruluşudur (Tablo 1). Yapılan görüşmelerde

Tablo 1. Antakya'da STK'ların türlerine göre dağılımı ve çalışmanın örnekleme

	STK sayısı	%	Anket uygulanan STK sayısı	Örneklem oranı
Dernek	488	79,9	59	12,1
Vakıf	24	3,9	6	25,0
Sendika	44	7,2	9	20,5
Meslek odası	55	9,0	6	10,9
Toplam	611	100,0	80	13,1

kuruluştaki en yetkili kişi ile görüşülmesi hedeflenmiş, 74'ü STK yöneticisi ve 6'sı STK temsilci olmak üzere toplam 80 STK yetkilisiyle görüşülmüştür. Alan araştırmasında farklı türde STK'ların temsil edilmesi tabakalı örnekleme tekniği ile sağlanmış, ancak alan araştırması sonuçları değerlendirilirken farklı türdeki STK'ların sonuçlarını ayrı ayrı ele almak yoluna gidilmemiştir. Alt gruplar arasında sayısal dengenin dernekler yönünde ağır basması alt gruplar arasında karşılaştırmalı değerlendirmeden kaçınılmasına neden olmuştur (Tablo 1).

2014 yılı Şubat ve Mart aylarında iki aylık süreçte yapılan elektronik posta ve yüz yüze görüşmelerle, toplam 80 STK görüşmesi tamamlanmıştır. 5 STK yöneticisi ve 2 STK temsilcisiyle elektronik posta yoluyla görüşülmüş; diğer STK yöneticileri/temsilcilerinden randevu alınarak yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. STK yöneticileri/temsilcileri ile yapılan görüşmeler yaklaşık bir saat sürmüştür.

Yapılan görüşmelerde kullanılan anket formunda STK'ların temel özellikleri, STK yöneticilerinin temel özellikleri, STK'ların yerel kapasite gelişimine katkılarını ölçebilmek amacı ile yaptıkları projelerin sayısı, bu projelerin özellikleri, kendilerini yerel kalkınma ve karar alma süreçlerinde ne kadar etkin gördükleri, diğer STK'ları nasıl gördükleri ve değerlendirdikleri sorgulanmaktadır.

4. Antakya Alan Araştırması Bulguları

Antakya'da STK ve STK yöneticilerinin özellikleri, STK'ların temel faaliyet alanları, yerele katkı ve STK'ların yerel kapasite gelişimine katkı düzeyi alanlarında yapılan analizlerin sonuçlarına dayanan araştırma bulguları bu bölümde sunulmaktadır.

4.1 Antakya'da STK'ların ve STK yöneticilerinin temel özellikleri

STK'ların temel özellikleri

STK'ların temel özellikleri arasında STK kuruluş yılı, büyüklüğü, temel faaliyet alanı, hizmet düzeyi ele alınmakta ve analiz edilmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Görüşülen STK'ların temel özellikleri (kuruluş yılı, üye sayısı, hizmet düzeyi)

Kuruluş yılı	Sayı	%	Üye sayısı	Sayı	%	Hizmet düzeyi	Sayı	%
1980 ve öncesi	11	13,8	0–49 kişi	17	21,3	Uluslararası	2	2,5
1981–1989	5	6,3	50–249 kişi	31	38,8	Ulusal	12	15,0
1990–1999	29	36,3	250–999 kişi	17	21,3	Yerel	66	82,5
2000 ve sonrası	35	43,8	1 000 ve üstü	15	18,8			
Toplam	80	100,0	Toplam	80	100,0	Toplam	80	100,0

Tablo 3. STK'ların temel faaliyet alanları

Faaliyet alanı	Sayı	%
Eğitim–kültür	32	40,0
Yardımlaşma	17	21,3
İnsan hakları–demokrasi	12	15,0
Çevre–imar	8	10,0
Gençlik–spor	5	6,2
Sağlık	4	5,0
Ekonomi	2	2,5
Toplam	80	100,0

Görüşülen STK'ların %13,8'inin 1980 öncesi kurulmuş, 30–40 yıllık tarihi geçmişine sahip kurumlardan oluştuğu görülmektedir. 1981–1989 arasında kurulan STK'ların oranı düşüktür (%6,3), bu durum 1980 askeri darbesi sonrasında yürütülen politikalarla açıklanabilmektedir. 1990 sonrasında kurulan STK'ların sayısında önemli bir artış olduğu ve bu artışın 2000'li yıllarda da devam ettiği gözlenmektedir. 2000 yılı sonrası kurulan STK'ların oranı ise %43,8 ile toplam STK'ların yaklaşık yarısı kadardır (Tablo 2).

Antakya'da görüşülen STK yöneticileri STK büyüklüklerinin üye sayılarına göre belirlenebileceğini belirtmişlerdir. Bu çerçevede görüşülen STK'ların %38,8'inin 50–249 kişi arasında üye sayısı olan orta ölçekli kuruluşlar olduğu görülmektedir. 0–49 kişi üyesi olan daha küçük ölçekli kuruluşların oranı %21,3, üye sayısı 1.000 kişi ve üstü olan büyük ölçekli kuruluşların oranı ise %18,8'dir (Tablo 2).

Görüşülen STK'ların etkin olarak faaliyet gösterdiği coğrafi düzey; uluslararası, ulusal ve yerel olmak üzere üç ölçekte ele alınmıştır. Görüşülen STK'ların yalnızca %2,5'i uluslararası düzeyde hizmet veren bir örgütlenmenin yerel kuruluşudur. STK'ların %15,0'ını konfederasyon, birlik veya dernek merkezleri çatısı altında toplanan ve Antakya'da şubesi olan ulusal kuruluşlar oluşturmaktadır. Görüşülen STK'ların çok büyük bölümü (%82,5'i) yerel ölçekte kurulmuştur ve faaliyet göstermektedir (Tablo 2).

Alan araştırması sonuçları Antakya'da STK'ların büyük oranda 1990 sonrası kurulduğunu, yerel düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlar olduğunu ve 0–249 kişi üye sayısı olan STK'ların oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Teorik çerçevede STK'ların ana hizmet sağlayıcıların da rolünü üstlenerek faaliyetlerinin çeşitlendiği vurgulanmaktadır (UNESCO, 2009). Antakya'da da STK'ların temel faaliyet alanları eğitim-kültür faaliyetlerinden, sağlığa, çevre-imar kadar çeşitli bir yapı sunmaktadır. Eğitim-kültür faaliyetlerinin Antakya'nın çok kültürlü yapısıyla da uyumlu olarak %40 oran ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Tablo 3). Eğitim-Kültür alanında "Asi'nin Kızları Okuldan Hayata Projesi" kapsamında kız çocuklarına yönelik ücretsiz tiyatro, girişimcilik-liderlik seminerleri; kütüphane, okul yenilemesi çalışmaları; ipek şal dokuma, web tasarımı kursu ve çağrı merkezi eğitimi faaliyetleri yer almaktadır. Yardımlaşma faaliyetleri ise %21,3 oran ile eğitim-kültür faaliyetlerini izlemekte ve ikinci sırada yer almaktadır. Antakya'da çok kültürlü yapıda hem kültürlerin korunmasında hem de kültürler arası ilişkilerde yardımlaşma faaliyetleri öne çıkmaktadır. Yardımlaşma alanında Suriyeli mültecilere yardım ve destek sağlama, öğrencilere yönelik eğitim yardımı, ücretsiz aşı ve yaşlılara ücretsiz sağlık hizmeti gibi çalışmalar sürdürülmektedir. Çevre ve imar konularında faaliyet gösteren STK'ların da %10 orana sahip olduğu ve Antakya'da STK faaliyetleri arasında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Tablo 3). STK'ların tanımladıkları faaliyet alanlarında faaliyetlerini icra ettikleri ve projelerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Diğer bir deyişle STK'lar en çok proje yaptıkları alanları faaliyet alanı olarak sunmaktadır.

STK yöneticilerinin temel özellikleri

STK yöneticilerinin özellikleri başlığı altında cinsiyet, eğitim durumu ve yöneticisi oldukları STK'ya üyelik süreleri analiz edilmektedir (Tablo 4).

Görüşülen STK yöneticilerinin %82,5'inin erkeklerden oluştuğu, kadın yöneticilerin ise %17,5 ile düşük bir paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4). Her ne kadar kadın yöneticilerin oranı düşük görünse de, Antakya'daki kadın STK yöneticilerinin oranının Türkiye geneli kadın STK yöneticilerinin oranından (%14,4) yaklaşık %3 değerinde yüksek olduğu da söylenebilmektedir (TÜSEV, 2011).

Tablo 4. STK yöneticilerinin temel özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%	Eğitim durumu	Sayı	%	Üyelik süresi	Sayı	%
Kadın	14	17,5	Ortaöğretim	7	8,7	1–5 yıl	18	22,5
Erkek	66	82,5	Lise	8	10,0	6–10 yıl	24	30,0
			Üniversite	65	81,3	10+	38	47,5
Toplam	80	100,0	Toplam	80	100,0	Toplam	80	100,0

STK yöneticilerinin büyük oranda eğitilmiş kişilerden oluştuğu, %81,3'ünün üniversite mezunu olduğu görülmektedir. STK yöneticileri içerisinde ilköğretim mezunu bulunmamakta, ortaöğretim mezunlarının da oranı %8,7 ile düşük bir seviyede kalmaktadır (Tablo 4). Antakya'da STK yöneticileri içinde üniversite mezunlarının oranı Türkiye'nin toplumsal yapısından çok farklı bir yapı ortaya koymaktadır.

STK yöneticilerinin yönetici konuma gelmesinde STK'da üyelik sürecinin, diğer bir deyişle kurumsal geçmişin ve derinliğin önemli olduğu görülmektedir. 10 yıldan fazla süredir STK'da üyelikleri bulunan STK yöneticilerinin oranı %47,5'dir. 6–10 yıl arasında üyeliği olan yöneticilerin oranı ise %30,0'dur (Tablo 4). Antakya'da STK yöneticilerinin büyük oranda erkeklerden oluştuğu, yine büyük oranda yüksek eğitilmiş bir grup olduğu (üniversite mezunu) ve uzun süredir STK'nın üyesi oldukları görülmektedir.

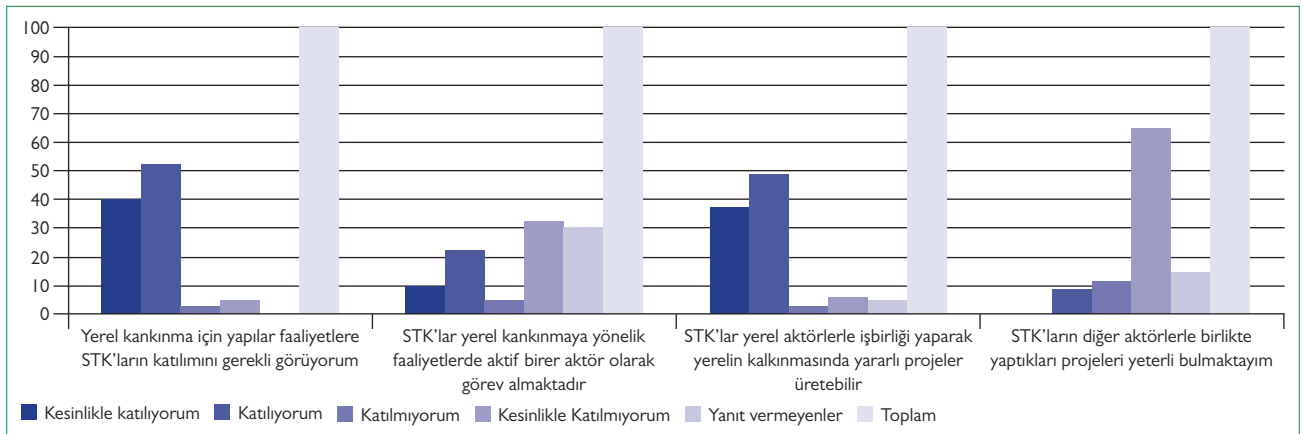
4.2 Yerele katkı düzeyi konusunda STK'ların kendilerini ve diğer STK'ları algısı

Antakya'da STK'ların kendilerini ve diğer STK'ları yerele katkı alanında nerede gördüklerini ortaya koymak makalenin amacına ulaşması ve birinci araştırma sorusunun yanıtlanması açısından önemlidir. STK yöneticileri ile yapılan görüşmelerde STK yöneticilerine dört önerme sunulmuş ve bu önermelere katılma/ katılmama düzeyleri sorgulanmıştır. STK'lara sunulan

önermelerden iki tanesi istenen/ beklenen durumları yansıtırken, diğer iki önerme gerçek durumu yansıtmaktadır.

Olması istenen/ beklenen durumları yansıtan önermelerde görüş bildiren STK'ların sayısı yüksekken, mevcut durum değerlendirmelerinde aynı STK'ların aynı katılımı göstermediği görülmektedir (Şekil 1). “Yerel kalkınma için yapılan faaliyetlere STK'ların katılımını gerekli görüyorum.” önermesine STK'ların tümünün yanıt verdiği ve %92,5'unun katılıyorum/ kesinlikle katılıyorum ifadeleriyle önermeyi onayladığı görülmektedir. STK yöneticileri istenen/beklenen durum olarak STK'ların yerel kalkınmaya yönelik faaliyetlere katılması gerektiğini onaylamaktadır. Ancak STK'ların yerel kalkınmaya yönelik faaliyetlere fiilen katılmasına ilişkin “STK'lar yerel kalkınmaya yönelik faaliyetlerde aktif birer aktör olarak görev almaktadır.” önermesine STK'ların %30,0'u yanıt vermemiştir. STK'ların %32,5'i önermeyi reddetmektedir (Şekil 1). Diğer bir deyişle STK yöneticileri yerel kalkınma için yapılan faaliyetlere STK'ların katılımını gerekli görmekte ancak mevcut faaliyetlerde STK'ların aktif birer aktör olarak görev almadığını kabul etmektedir.

Yerel kapasite geliştirmede proje üretme/ yapma konusunda istenen/beklenen durum olarak “STK'lar yerel aktörlerle işbirliği yaparak yerelin kalkınmasında yararlı projeler üretebilir.” önermesine 76 STK yanıt verirken, STK'ların %86,3'ü verilen önermeyi katılıyorum/kesinlikle katılıyorum ifadeleriyle kabul etmektedir

Şekil 1. STK'ların kendilerine ve diğer STK'lara yönelik yerele katkı algısı.

(Şekil 1). Bu yanıt STK yöneticilerinin STK'ların proje üretme kapasitesine duyduğu inancı anlatmaktadır. STK'ların yapmakta oldukları projelere ilişkin önerme “STK'ların diğer aktörlerle birlikte yaptıkları projeleri yeterli bulmaktayım.” olarak kurgulanmıştır. Bu önermeye yanıt veren STK sayısı 68'dir. Önermeye yanıt veren STK'ların %76,3'ü katılmıyorum/kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermişlerdir (Şekil 1).

STK yöneticileri uzun süreli üyelik sürecinde STK'yı iyi tanıyor olmaları ve yüksek eğitim düzeyine sahip olmaları nedeni ile STK'ların yerel kalkınma faaliyetleri ve proje geliştirme alanlarında potansiyellerini görebilmektedir ve STK'ların yapabilirlikleri konusunda farkındalıkları yüksektir. Ancak mevcut durumdaki katkıyı da objektif olarak değerlendirmektedirler.

STK'ların diğer STK'ların çalışmalarına yönelik algısı

STK yöneticilerinden diğer STK'lar ve onların çalışmalarını değerlendirmeleri istendiğinde STK'ların %18,8'i diğer STK'ların çalışmaları hakkında fikrim yok demektedir (Tablo 5). Bu sonuç demokrasinin ana aktörü olan STK'lardan çevresiyle ilişkisi olmayanların oranının hiç de az olmadığını göstermektedir. Diğer STK'ların çalışmalarını yeterli bulanlar %13,8 gibi düşük bir orana sahipken, diğer STK'ların çalışmalarını yetersiz bulanların oranı %67,5'dir (Tablo 5). Araştırma bulguları STK'ların kendilerinin olduğu kadar çevrelerinin de farkında olduklarını ve Antakya'da STK çalışmalarını yetersiz bulduklarını ortaya koymaktadır. STK'ların çok sayıda olması her zaman etkin bir sivil toplum anlamına gelmemekte, etkin bir sivil toplum için demokrasi ve işbirliği kültürünün içselleştirilmiş olması gerekmektedir.

STK yöneticilerinin yereldeki çalışmaları yetersiz bulma nedenlerinin içinde Antakya'daki mevcut STK yapısının zayıf olması %13,8 oranla ilk sırada gelmektedir (Tablo 5). Yerelde STK çabalarının olduğu ancak STK içyapılarının güçlü olmaması nedeniyle hiçbir STK çalışmasının yeterli etkiye sahip olama-

dığı görüşü STK yöneticilerince paylaşılmaktadır. STK'lar bu durumu yerelde kendilerine yeterince destek verilmemesine ve faaliyetlerinin yerel halk tarafından kabul görececek düzeyde olmamasına bağlamaktadır. Bunun yanı sıra STK'ların %12,5'i STK çalışmalarını yetersiz bulma nedenini STK'lar arası işbirliğinin yetersizliğiyle ilişkilendirmektedir (Tablo 5). STK yöneticilerinden biri bu yetersizliğin nedenini “STK'lar arası işbirliğinin olmaması, yerelde yapılacak çalışmaların yerele katkısının hiçbir zaman yeterli olmamasına neden olmaktadır” ifadesi ile temellendirmektedir.

STK yöneticilerinin %7,5'i ise diğer kurumların STK'ları benimsememe ve ortak çalışma içinde olmama seçimini diğer kurumların STK'lara olumsuz bakışına dayandırmaktadır. STK'ların farkındalığının düşük olması ve finansman sorunları diğer STK'ların çalışmalarını yetersiz bulma gerekçeleri arasında sıralanmaktadır (Tablo 5).

STK'ların kendilerine ve diğer STK'lara yönelik algısı yerel kalkınma ve yerel kapasite geliştirme alanlarında STK'ların önemli bir potansiyele sahip olduğunu ancak henüz bu potansiyeli kullanacak gerekli demokrasi ve işbirliği kültürüne sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Literatürde STK'ların güncel zorlukları olarak; toplumda zayıf kökleri ve zayıf etkilerinin bulunması, toplumsal kabul görmeme vurgulanmaktadır (Kamat, 2013; Choudry ve Kapoor, 2013). Alan araştırması bulguları da literatürde tanımlanan zorlukları büyük oranda destekler niteliktedir. Ancak proje çalışmaları yapan ve proje çalışmaları aracılığı ile yerel kapasitenin geliştirilmesine katkı sağlayan STK'lar da bulunmaktadır. Proje kültürü gelişmiş STK'ların çözümlenmesi bu kültürün yaygınlaştırılmasına yönelik politikalara da yol gösterici olabilecektir.

4.3 STK'ların yerel kapasite geliştirme düzeyi; STK proje çalışmaları

Teorik çerçevede STK'ların yerele katkısının yalnızca hizmet sunumu değil, projeleri aracılığı ile yerel kapasite gelişimi olduğu vurgulanmaktadır. Makalenin ikinci ve üçüncü araştırma soruları yerel kapasite geliştirme kavramsal başlığı altında STK'ların yaptıkları proje çalışmalarını irdelemektedir. İkinci araştırma sorusu STK özellikleri, STK yönetici özellikleri ve proje çalışmaları arasındaki ilişkiyi, üçüncü araştırma sorusu ise yapılan projelerin yerele katkı türünü sorgulamaktadır. Antakya Türkiye'de en çok STK'nın bulunduğu illerden biridir, ancak alan araştırması bulguları STK'ların bir yerde yığılmasının her zaman etkin bir STK ortamı getirmediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde STK'nın çok sayıda proje yapıyor olması da her zaman başarı anlamına gelmeyebilir. Ancak çalışmada proje yapıyor olmak; proje kültürünün gelişmesi ve yerel kapasite geliştirmede önemli bir adım olarak kabul edilmiş, STK'larda proje yapma kültürü yerleştikçe projenin ekonomik, sosyal ve mekânsal etkisinin ve yerele katkı düzeyinin de gelişeceği var sayılmıştır.

Tablo 5. STK'ların diğer STK'ların çalışmalarına yönelik algısı

Yetersiz bulunma sebebi	Sayı	%
Diğer kurumların STK'lara olumsuz bakışı	6	7,5
Finansman zorlukları	2	2,5
STK işbirliğinin olmaması	10	12,5
Farkındalığın düşük olması	4	5,0
STK yapısının zayıf olması	11	13,8
Yanıt vermeyenler	21	26,3
Toplam	54	100,0 (67,5)
Yeterli bulanlar	11	13,8
Fikrim yok	15	18,8

Antakya'da görüşülen STK'ların yalnızca %5,0'inin (4 STK) sürdürdüğü hiçbir proje olmadığı görülmektedir. Tek bir STK'nın sürdürdüğü en fazla proje sayısı 5'dir ve örnekleme oluşturan 80 STK'nın toplam 135 proje çalışması olduğu, STK başına düşen ortalama proje sayısının yaklaşık 2 olduğu saptanmaktadır. Bir proje sürdüren STK'ların oranı %48,7, iki proje sürdüren STK'ların oranı ise %25,0'dır. Çalışma kapsamında 0, 1 ve 2 projesi olan STK'lar proje üretme kapasitesi düşük STK'lar olarak adlandırılmakta, 3, 4, ve 5 tane projesi olan STK'lar örneklem ortalaması olan 2 projenin, üzerinde performans gösterdikleri için proje üretme kapasitesi yüksek STK'lar olarak adlandırılmaktadır. Proje üretme kapasitesi düşük STK'ların sayısı 63 (%78,7), ortalamanın üzerinde kalan, proje üretme kapasitesi yüksek STK'ların sayısı ise 17'dir (%21,3) (Tablo 6). Proje çalışmalarında Antakya çok gelişmiş bir yapı sunmamakla birlikte, geliştirilmeye açık bir projecilik potansiyelini yansıtmaktadır.

Proje üretme kapasitesi düşük ve proje üretme kapasitesi yüksek STK'lar sınıflaması hangi STK özellikleri ve STK yönetici özelliklerinin yerel kapasite geliştirme düzeyinde belirleyici olduğuna ilişkin yapılacak analizlere altlık oluşturmaktadır.

STK özellikleri ve STK proje çalışmaları arasındaki ilişki STK özelliklerinden kuruluş yılının proje üretme kapasitesi ile ilişkisine bakıldığında proje üretme kapasitesi düşük ve yüksek STK'ların kuruluş yılı aralıklarında birbirinden çok farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 6). Diğer bir deyişle proje kapasitesi düşük ya da yüksek STK'lar kuruluş yılları arasında benzer bir dağılım sunmaktadır. Bu nedenle de ki-kare değerinin oldukça düşük olduğu ve güvenilirlik düzeyinin 1'e yakın olduğu görülmektedir (Tablo 6).

STK üye sayıları ve proje üretme kapasitesi arasındaki ilişki-

Tablo 6. STK'ların kuruluş yılı, üye sayısı, hizmet düzeyi ile proje üretme kapasitesi arasındaki ilişki

STK'ların kuruluş yılı		STK'ların proje üretme kapasitesi		Toplam	Ki kare güvenilirlik
		Düşük	Yüksek		
1990 öncesi	Sayı	12	4	16	
	%	19,0	23,5	20,0	
1991-1999	Sayı	23	6	29	0,173
	%	36,5	35,3	36,2	0,917
2000 sonrası	Sayı	28	7	35	
	%	44,4	41,2	43,8	
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	
STK üye sayısı					
0-249 kişi	Sayı	36	12	48	
	%	57,1	70,6	60,0	
250-999 kişi	Sayı	14	3	17	1,097
	%	22,2	17,6	21,2	0,578
1000+ kişi	Sayı	13	2	15	
	%	20,6	11,8	18,8	
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	
STK'ların hizmet düzeyi					
Uluslararası	Sayı	2	0	2	
	%	3,2	0,0	2,5	
Ulusal	Sayı	9	3	12	0,641
	%	14,3	17,6	15,0	0,726
Yerel	Sayı	52	14	66	
	%	82,5	82,4	82,5	
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	

ye bakıldığında kuruluş yılına göre değişkenlerin daha yüksek, ancak yine de yetersiz düzeyde istatistiki açıklayıcılıkla farklılaştığı görülmektedir. Proje üretme kapasitesi düşük ve yüksek olan STK'larda 0–249 üye sayısında bir yığılma olduğu görülmektedir. Proje üretme kapasitesi düşük STK'ların %57,1'i 0–249 üye sayısına sahipken, proje üretme kapasitesi yüksek STK'ların %70,6'sı 0–249 üye sayısına sahiptir (Tablo 6). Proje yapılıp yapılmama, ya da proje üretme düzeyinin STK üye sayısından bağımsız olmasının nedeni STK içinde proje üretim sürecinin demokratik katılımcı bir yöntemle işlememesinde, çoğunlukla kısıtlı sayıda kişiden oluşan bir grup tarafından projelerin yürütülmesinde aranabilmektedir.

STK'ların hizmet düzeyi genişledikçe proje üretme kapasitesinin artması beklenir ancak araştırma bulguları bu ilişkiyi doğrulamamaktadır. Hem proje üretme kapasitesi düşük, hem de proje üretme kapasitesi yüksek STK'ların yaklaşık %82 oranında yerel düzeyde hizmet veren STK'lar olduğu görülmektedir

(Tablo 6). Ayrıca beklenenin aksine proje üretme kapasitesi yüksek STK'lar arasında uluslararası düzeyde hizmet veren STK bulunmamaktadır.

STK yönetici özellikleri ve STK proje çalışmaları arasındaki ilişki

Araştırma sonuçları STK özelliklerinin STK'ların proje üretme kapasitesi üzerinde etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Bu noktada STK özelliği değil, STK yöneticisinin özellikleri ve vizyonunun yapılmakta olan projelerde etkili olabileceği öngörülebilmektedir. STK yönetici özellikleri ve STK'ların proje üretme kapasitesi arasındaki ilişki Tablo 7'de sunulmaktadır. STK yönetici özellikleri ve proje üretme kapasitesi arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı olmasa da STK özellikleriyle ilişkiye göre daha anlamlı olduğu görülmektedir.

STK yöneticilerinin cinsiyeti ve proje üretme kapasitesi arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunmazken, yöneticisi

Tablo 7. STK'ların yöneticilerinin cinsiyet, eğitim durumu, üyelik süresine göre proje üretme kapasitesi

STK yönetici cinsiyet		STK'ların proje üretme kapasitesi		Toplam	Ki kare güvenilirlik
		Düşük	Yüksek		
Kadın	Sayı	12	2	14	
	%	19,0	11,8	17,5	
Erkek	Sayı	51	15	66	1,020
	%	81,0	88,2	82,5	0,483
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	
STK Yönetici Üyelik Süresi					
1–5yıl	Sayı	16	2	18	
	%	25,4	11,8	22,5	
6–10 yıl	Sayı	21	3	24	4,626
	%	33,3	17,6	30,0	0,099
10+yıl	Sayı	26	12	38	
	%	41,3	70,6	47,5	
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	
STK yönetici eğitim durumu					
Ortaöğretim	Sayı	6	1	7	
	%	9,5	5,9	8,8	
Lise	Sayı	8	0	8	2,802
	%	12,7	0,0	10,0	0,246
Üniversite	Sayı	49	16	65	
	%	77,8	94,1	81,2	
Toplam	Sayı	63	17	80	
	%	100,0	100,0	100,0	

erkek olan STK'ların %22,7'sinin proje üretme kapasitesinin yüksek olduğu, bu oranın kadın yöneticisi olan STK'lar için %14,3'e düştüğü görülmektedir. STK yöneticilerinin eğitim düzeyine bakıldığında proje üretme kapasitesi yüksek STK'ların %94,1'inin yöneticisinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu yöneticilerin oranı proje üretme kapasitesi düşük STK'lar arasında %77,8'e düşmektedir (Tablo 7). Diğer yandan ortaöğretim ve lise mezunlarının oranı da proje üretme kapasitesi düşük olan STK'larda proje üretme kapasitesi yüksek olan STK'lara göre daha yüksektir.

STK'da üyelik süresi ve proje üretme kapasitesi ilişkisine bakıldığında uzun yıllar STK içinde görev almanın proje üretme kapasitesini olumlu etkilediği tespit edilmektedir. Proje üretme kapasitesi yüksek olan STK'ların yöneticilerinin %70,6'sının 10 yıldan uzun süredir STK'nın üyesi olduğu görülmektedir. Bu oran proje üretme kapasitesi düşük STK'larda %41,3'e düşmektedir (Tablo 7).

Yapılan analizler STK özellikleri ve STK yönetici özelliklerinin proje üretme kapasitesi ile istatistiki olarak anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Ancak STK yönetici özellikleri, STK özelliklerine göre daha anlamlı sonuçlar sunmaktadır. STK yöneticisi özellikleri arasında STK'ya emek verme süresi (üyelik süresi) ve eğitim durumu öne çıkmaktadır (Tablo 7, Tablo 6). Araştırma sonuçları liderliği ön plana çıkaran bir yapının STK'larda önem taşıdığını, STK iç işleyişinin STK'ların temel amacı olan demokratik ortamdan uzak kaldığını ortaya koymaktadır. Lidere bağlı bir sistemin demokratik oluşumlar olan STK'ların devamlılığında doğurabileceği sorunlar da yerel kalkınma çalışmalarında göz ardı edilmemelidir.

Yapılan projelerin faaliyet alanı ve yerele katkı türü

Araştırma sorularından üçüncüsü; yapılan projelerin faaliyet alanı ve yerele katkı türü üzerinedir. Antakya'da alan araştırmasında görüşme yapılan 80 STK'nın yapmakta olduğu 135

proje bulunmaktadır ve bu projelerin konusu, hitap kesimi ve yerel kapasite geliştirmeye yönelik yerele katkı türü Tablo 8'de sunulmaktadır. Projenin hitap kesimi, projeden doğrudan etkilenen proje sürecinde yapabilirliği geliştirilmek istenen kesimdir ve bu kesim proje sürecinden uzun süreli ve kalıcı olarak etkilenmektedir.

Antakya'da STK'ların yaptıkları projelerin hitap kesimini büyük oranda öğrenciler/gençler (%32,0) ve yerel halk (%30,0) oluşturmaktadır. Üçüncü sırada gelen gruplar ise kadın/çocuk/engelli ve mülteciler/yardıma muhtaç olanlardır. Bu hitap kesimlerine yönelik proje alanları eğitim-kültür, yardımlaşma, farkındalık-bilinçlendirme, çevre-restorasyon, sağlık-spor olarak sıralanabilmektedir. Proje konusunda %32,0 oranla ilk sırada yer alan eğitim-kültür projelerinin hitap kesimini de büyük oranda öğrenciler/gençler oluşturmaktadır (Tablo 8). İkinci sırada %20 orana sahip proje konuları yardımlaşma ve farkındalık/bilinçlendirme konularıdır. Bu konulardaki projelerin hedef grupları da büyük oranda yerel halk, kadın, çocuk, engellilerdir. Restorasyon ve çevre konusu (%16,0) da Antakya'nın tarihi ve kentsel özelliklerinden dolayı öne çıkan proje konularındandır (Tablo 8).

STK projelerinin yerele katkısına bakıldığında dört temel yerel katkı türü Antakya'da öne çıkmaktadır. İlk sırada yer alan katkı türünün %34,1 oranla "sosyal ve insan sermayesinin gelişimi" olduğu görülmektedir (Tablo 8). STK'lar kar amacı gütmeyen kuruluşlar olmaları nedeni ile yerelde sosyal olanın geliştirilmesinde etkin olabilmekte ve bu yönüyle de yerel kalkınmaya katkı sağlayabilmektedir. STK'lar yaptıkları projelerde hedef grup belirlemede ve böylelikle hedef grubun gelişimine, diğer bir deyişle yerelde insan sermayesinin gelişimine katkı sağlayabilmektedirler. Yapılan görüşmelerde yerelde "sosyal ve insan sermayesinin gelişimine" yönelik olarak STK yöneticileri "yerelde gençlere, kadınlara ve engellilere yönelik iş olanağı yaratma açısından çeşitli kurumlarla işbirliği yap-

Tablo 8. STK projelerinin konusu, hitap kesimi ve yerele katkı türü

Projelerin hitap kesimi	Sayı	%	Proje konusu	Sayı	%	Yerele katkı türü	Sayı	%
Öğrenci/gençler	43	32,0	Eğitim-kültür	43	32,0	Sosyal ve insan sermayesi gelişimi	46	34,1
Yerel halk	41	30,0	Yardımlaşma	27	20,0	Yerel Kaynakların ve değerlerin sürdürülmesi	37	27,4
Kadın/çocuk/engelli	19	14,0	Farkındalık/Bilinçlendirme	27	20,0	Sosyal-kültürel ve fiziki yapının güçlenmesi	28	20,7
Mülteci/yardıma muhtaç	18	13,0	Restorasyon-çevre	22	16,0	Demokrasinin gelişimi	15	11,1
İşçi	9	7,0	İstihdam	9	7,0	Katkısı yok	9	6,7
Kurum Üyeleri	5	4,0	Sağlık-spor	7	5,0			
Toplam	135	100,0	Toplam	135	100,0	Toplam	135	100,0

malarına fırsat tanıdıklarını ve çeşitli eğitim ve sosyal desteklerle yerelde bilinçli bireylerin yetişmesine katkı sağladıklarını” dile getirmişlerdir. STK yöneticileri, yürüttükleri çalışmalarda sosyal sermayenin gelişimine önem vererek yerel kapasitenin gelişimine katkı sağlayabilmektedirler.

“Yerel kaynakların ve değerlerin sürdürülmesi” katkısını işaret eden STK yöneticilerinin oranı %27,4 ile ikinci sırada yer almaktadır. STK’ların proje yapmasının ardındaki temel motivasyon olarak tanımlanabilen yerel kaynak ve değerlerin sürdürülmesi, yerel kalkınmanın temellini oluşturan yerel potansiyellere işaret etmektedir. Nitekim STK yöneticileriyle yapılan görüşmelerde yerel değerlerine sahip çıktıkları ve bu değerlerin sürdürülmesi gerekliliğinin bilincinde oldukları görülmektedir. Görüşmelerde yöneticiler “Antakya’nın tarihi köklü bir geçmişi var ve kültürel bazı değerlerini kaybetmemesi için birçok çaba içinde bulunuyoruz” ve “Gençlere yönelik yerel değerlerinin farkında olmalarını ve bunları yaşatmalarını sağlayacak toplantı, seminer, kampanya vb. çalışmalarımız var” şeklinde görüş bildirmektedir.

Sosyal, kültürel ve fiziki yapının güçlenmesi %20,7 oranla yerele katkı türleri içinde üçüncü sırada yer almaktadır. STK yöneticilerinden biri “Halkın kenti ilgilendiren çalışmalarda seslerini duyurmalarına, kendi isteklerini hayata geçirmelerine fırsat veriyoruz. Bunun için halkla bir araya gelerek bilinçlendirme kampanyaları düzenlemekteyiz” ifadesini kullanmıştır. Mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik bu katkı türü mevcut potansiyellerin geliştirilmesi ve dolayısıyla yerel kapasitenin geliştirilmesi için büyük önem taşımaktadır.

5. Sonuç

STK sayılarında Türkiye’nin önde gelen illerinden olan Antakya’nın dinamik bir kültürel çeşitliliğe sahip olması ve yüzlerce yıldır birlikte yaşama becerisini geliştirmiş olması, STK’ların gelişmesinde uygun ortamı oluşturmaktadır. Antakya’da STK’ların büyük oranda 1990 sonrası kurulduğu, yerel düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlar olduğu ve üye sayısının 0–249 kişi aralığında yığıldığı görülmektedir. STK yöneticileri ise büyük oranda erkeklerden oluşmaktadır, Türkiye ortalamasının üzerinde bir eğitim seviyesine sahiptir ve uzun yıllardır STK üyesi olarak örgütlü sivil yaşamın üyesidir.

Temel aktörü STK’lar olan alan araştırmasının ilk araştırma sorusu yerele katkı alanında STK’ların kendilerini ve diğer STK’ları nasıl algıladıklarına ilişkindir. Araştırma bulguları STK yöneticilerinin yerel kalkınma ve proje geliştirme alanlarında STK’ların potansiyellerinin, yapabilirliklerinin farkında olduklarını göstermektedir. Ancak mevcut yapılan katkıyı da objektif olarak değerlendirmekte, STK’ların yerel kalkınmada ve proje üretmekte etkin birer aktör olmadıklarını ortaya koymaktadırlar.

STK yöneticilerinin diğer STK’ları, onların çalışmalarını nasıl algıladıkları sorgulandığında yetersiz buldukları saptanmaktadır. Diğer STK’ların çalışmalarını yetersiz bulma nedenlerinin başında STK içyapısının zayıf olmasının geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra STK’lar arası işbirliğinin yetersizliği, toplumdaki diğer kurumların STK’ları benimsememesi sıralanmaktadır. Yerel kalkınmada STK’ların aktif birer aktör olabilmesi toplumda demokrasi kültürünün içselleştirilmiş olması ile ilişkilidir ve eğer STK toplumda yeterince benimsenmemiş ise, yerel kalkınmanın da etkin aktörü haline gelememektedir. Antakya STK’lara farklı kültürlerin birlikte yaşama kültürünün yerleşik olduğu bir ortam sunmaktadır ve Türkiye ortalamasının üzerinde STK sayısına sahip umut veren bir kenttir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda alan araştırmasında elde edilen sonuçlar Türkiye genelinde iyi örnek oluşturabilecek, yüksek STK performansı olarak değerlendirilebilir. Alan araştırması sonuçlarından; STK içyapısının zayıf olması, STK’lar arası işbirliğinin yetersizliği ve STK’ların toplumsal kabul görmemesi Türkiye genelinde STK yerel kalkınma ilişkisinin geliştirilmesinde gözönünde bulundurulması gereken hususlardır.

STK’ların toplumsal kabul görmeleri ve güçlenmeleri için toplumdaki etkilerinin izlenebilir olması gerekmektedir. Bu noktada makalede STK’ların toplumda yarattıkları en görünür etkinin projeleri aracılığı ile gerçekleştiği ve projelerin yerel kapasite gelişimine katkı sağladıkları vurgulanmaktadır. Makalenin ikinci araştırma sorusu STK özellikleri, STK yönetici özellikleri ve proje çalışmaları arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. Araştırma sonuçları STK özelliklerinin değil, STK yöneticisinin kimler olduğu ve vizyonunun ne olduğunun STK’ların proje üretme kapasitesi üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. STK özelliklerinden çok STK yönetici özelliklerinin öne çıkması lider temelli bir kurumsal yapının ipuçlarını vermektedir, ki böyle bir yaklaşım STK’ların tanımı ve amacı ile tam olarak örtüşmemektedir. Yalnızca Antakya özelinde değil, Türkiye genelinde STK’ların toplumsal kabul görmelerinde içyapıları büyük önem taşımaktadır.

Makalenin üçüncü araştırma sorusu Antakya’da yapılan projelerin yerel ile ilişkisini projenin hitap kesimi, projenin konusu ve yerele katkı türü üzerinden sorgulamaktadır. Antakya’da STK’ların yaptıkları projelerin hitap kesimini büyük oranda öğrenciler/gençler, yerel halk ve mülteciler/yardıma muhtaç olanlar oluşturmaktadır. Bu hitap kesimlerine yönelik proje alanları eğitim-kültür, yardımlaşma, farkındalık-bilinçlendirme, çevre-restorasyon, sağlık-spor olarak sıralanabilmektedir. STK’lar ürettikleri bu projeler ile yerel kapasiteyi geliştirmek yönünde; sosyal sermayenin ve insan sermayesinin gelişiminde, yerel değerlerin sürdürülmesinde, sosyal, kültürel ve fiziki yapının güçlenmesinde katkı sağlamaktadır. Projeler yoluyla yerel kapasite gelişiminin kısa ve kolay bir yol olmadığı açıktır, ancak etkili ve kalıcı bir yol olduğu söylenebilmektedir.

Her türlü sosyal problemin çözümünde etkin kurumsal form olarak görülen STK'ların kendisi henüz sonuçlanmamış bir proje olarak değerlendirildiğinde, STK'lar üzerine yapılacak çalışmaların önemi artmaktadır. Bu çalışmada yapılamayan ve yapılmasının yerel kalkınma literatürüne katkı sağlayacağı düşünülen çalışmalar iki düzeyli olarak tanımlanabilmektedir. Birinci düzey yerel kalkınmada önemli aktörler olarak görülen STK'ların yapılarının analizidir. İkinci düzey ise STK'ların yaptıkları çalışmaların yerel etkilerinin üretilen projeler üzerinden ayrıntılı çözümlenmesidir. Yapılacak çalışmalara zaman boyutunun eklenmesi ve zaman içinde anlayış, yapı ve sosyal/ekonomik etkilerin ne şekilde değiştiğinin ortaya konması ise yerel kalkınma politikalarının geliştirilmesinde yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

- ATSO (Ankara Ticaret ve Sanayi Odası) (2006) Hatay Sosyo- Ekonomik Rapor, Antakya.
- Ataöv, A. ve Eraydın, A. (2011). Different Forms of Governance: Responses of Two Metropolitan Regions in Turkey to State Restructuring. *Urban Affairs Review*, 47 (1), 84-128.
- Banks, N. ve Hulme, D. (2012). The role of NGOs and civil society in development and poverty reduction, BWPI Working Paper 171.
- Banks, N, Hulme, D. ve Edwards, M. (2015). NGOs, States and Donors Revisited: Still Too Close for Comfort?, *World Development*, 66, 707-718.
- Choudry, A. ve Kapoor, D. (2013). NGOization, complicity, contradictions and prospects, Zed Books, London.
- Devlet Denetleme Kurumu (DDK). (2009). Araştırma ve inceleme raporu. Ankara, Devlet Denetleme Kurumu, 12-20.
- Eade, D. (2007). Capacity building: who builds whose capacity?, *Development in Practice*, 17 (4-5), 630-639.
- Eraydın, A. (2007). Politikalarından Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri. 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu: Çok Düzlemli Yönetişim. Ankara. TEPAV yayınları, s.7-23.
- Kamat, S. (2013). Preface, NGOization, complicity, contradictions and prospects içinde, Choudry, A. ve Kapoor, D. (editörler), Zed Books, London, viii-xi.
- Karaaslan, H., Armatlı Köroğlu, B. ve Yılmaz, G. (2005). "Kentsel Gelişme Stratejilerinde Kültürel Çeşitliliğin Yeri ve Önemi", 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokiyumu, Planlamada Yeni Politikalar ve Stratejiler, Riskler, Fırsatlar, syf. 227-237, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Keyman, E. F. (2005). Devlet ve Sivil Toplum Arasındaki Sınır İyi Çizilmelidir, *Sivil Toplum Dergisi*, (10), 130-132.
- Mercer, C. (2002). NGOs civil society and democratisation: A critical review of the literature, *Progress in Development Studies*, 2(1), 5-22.
- Murray, W.E. ve Overton, J.D. (2011). Neoliberalism is dead, long live neoliberalism? Neoliberalism and the international aid regime of the 2000s, *Progress in Development Studies*, 11(4), 307-319.
- Nikkhah, H. A. ve Redzuan, M. (2010). The role of NGOs in promoting empowerment for sustainable community development, *Journal of Human Ecology*, 30 (2), pp. 85-92.
- Stein, A. (2001). Participation and Sustainability in Social Projects: The Experience of The Local Development Programme (PRODEL) in Nicaragua, *Environment & Urbanization*, 13 (1), 11-35
- Stoker, G. (1998). Governance As a Theory: Five Propositions. *International Social Science Journal*, 155, 17-18.
- Tekeli, İ. (2008). Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 305, 307.
- Tekeli, İ. (2009). Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya. (1). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 199-200.
- Tekeli, İ. (2012). Türkiye İçin STK'lar ve Katılımcı Demokrasi Yazıları. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.52, 197.
- TÜSEV (2011). Türkiye'de Sivil Toplum: Bir dönüm noktası CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) Türkiye Ülke Raporu II. Ankara: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (No.51), 63
- UNDP, (1996). Building Sustainable Capacity: Challenges for the Public Sector. New York: UNDP.
- UNESCO (2009). The role and impact of NGOs in capacity development From replacing the state to reinvigorating education, (I. Ulleberg) UNESCO.
- <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001869/186980e.pdf> erişim tarihi:14.11.2016